

Rafael Cadenas

ILMAN
AIKOMUSTA
OSUA

Runoja

ntamo

Suomentanut Jukka Koskelainen

ILMAN
AIKOMUSTA
OSUA

© 2016 Rafael Cadenas ja Jukka Koskelainen
ISBN 978-952-215-657-0

ULKOASU
Make Copies

VALMISTAJA
BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

2016
ntamo
www.ntamo.net

Rafael Cadenas

ILMAN
AIKOMUSTA
OSUA

Runoja

Suomentanut Jukka Koskelainen

ntamo

Epäilijän harkitut sanat

”Minun on vaikea kutsua itseäni runoilijaksi. En koskaan tee sitä.” Näin Rafael Cadenas kertoi eräässä haastattelussa vuonna 1992. Asenne kuvaa hänen epäilevää ja etsivää suhdettaan sanoihin. Hän ei pidä varmuuksista ja järjestelmistä. Runouskin voi olla yksi sellainen – hän tuntuu ajattelevan, ettemme tiedä, mitä runous on, tai ainakin sen tietäminen on haitaksi. Runous on ajateltava koko ajan uudestaan, etsittävä uusia sanoja.

Cadenas on aina etsinytkin uusia ilmaisuja. Hän keksii uusia ilmaisuja ilmaistakseen hetytymätöntä etsintää, joka vie aluksi ahdinkoon mutta joka myöhemmin käy toteen tyynemmin sävyin. Hänen myöhempi tuotantonsa ilmaisee sanojen epäilyä ja punnintaa.

Runoilija Cadenas on tietysti aivan pragmaattisessa mielessä. Runouspalkintoja hän on saanut useita, sekä kotimassaan Venezuelassa että muualla. Viimeksi 2015 hänelle myönnettiin Espanjassa Federico García Lorca -palkinto, joka on varmastikin merkittävin espanjankieliselle runoilijalle myönnettävä tunnustus. Proosaa Cadenas on julkaissut muutaman ohuen kirjasen verran, ennen kaikkea painavat esseet kirjallisuuden ja todellisuuden suhteista ja 1500-luvun mystikosta Ristin Johanneksesta; jälkimäisestä on tähän valikoimaan suomennettu otteita.

Runokokoelmia on tullut vuodesta 1960 lähtien kahdeksan – luvussa ei ole mukana teini-ikäisenä julkaistu esikoinen – mikä kielii siitä, ettei Cadenas julkaise yhtenä. Viimeisin kokoelma *Sobre abierto* (2012) todistaa tyylin edelleen pelkistyneen – ja samalla oudolla tavalla avartuneen, kuten kokoelman nimikin (jonka voisi suomentaa sanalla ”avoimesta”), kertoo.

Cadenasin tunnetuin yksittäinen runo on nimeltään Tappio vuodelta 1963. Silloin tyyli oli vielä vuolaampaa. Cadenas on kertonut

eläneensä silloin vaikeita aikoja ja olleensa masentunut. Nykyään hän pitää tätä runoa liian pessimistisenä, vaikka moni samastuukin sen lohduttomaan sävyyn

Muuten taiteilijapiireissä tunnelma oli 1960-luvun alussa riehakas. Diktaattori Marco Pérez Jiménez oli kaatunut vuoden 1958 alussa, ja taiteilijat ja intellektuellit saivat elää uudessa, vapaassa ilmapiirissä ilman pelkoa vainoista.

Cadenas oli ennen diktatuurin kaatumista ollut maanpaossa Trinidadissa, koska hän oli osallistunut kommunistisen puolueen toimintaan. Vuoden 1956 Neuvostoliiton puoluekokouksen paljastukset Stalinin hirmutöistä tulivat hänelle kovana iskuna, ja sen jälkeisinä vuosina Cadenas erkani yhä enemmän poliittisesta toiminnasta ja kohdisti huomionsa zenin ja kristillisen mystiikkaan.

Ja runouteen. Cadenasin työpaikka oli pitkään yliopisto, Universidad Central de Venezuela, jossa hän opetti kirjallisuutta. Poliitikasta hän ei ole sikäli luopunut, että hän on ottanut vahvasti kantaa maansa nykyhallintoa vastaan. Kansainväliset tunnustukset ja ennen nykyhallintoa saatu valtionpalkinto ovat kuitenkin taanneet jonkinlaisen rauhan reaaliosialismin oppeja ja fasistishenkistä johtajakulttia sekoittavan hallinnon aikana. Solvauksilta ei se ole säästännyt.

Cadenas tekee hillityn ja maltillisen vaikutelman. Hän puhuu harkiten ja verkkaan.

Vuonna 2013 Cadenas kertoi minulle Caracasissa, että hänen varhaisimmat vaikutteensa olivat runoilijat eli Pablo Neruda, César Vallejo ja Octavio Paz. Leimaa antava oli Venezuelassa 1958 – heti diktatuurin kaaduttua – perustettu Sordio-ryhmä radikaaleine kirjallisine ideoineen. Ryhmä tahtoi kyseenalaistaa, luoda uuden kirjallisuuden, mutta lopulta se kaatuikin jatkuvaan, pakonomaiseen uudistustarpeeseen.

Sen jälkeen Cadenas kuului ryhmään nimeltä *Tabla redonda*, ”Pyöreä pöytä”. Siinä mukana oli kaikenkarvaisia intellektuelleja, ja

Cadenasin mukaan ryhmän tunnetuin edustaja oli hiljan menehtynyt historioitsija Manuel Caballero.

Entä keitä muunkielisiä runoilijoita saattoi lukea 1950-luvun Venezuelassa? Cadenas kertoo, että Saint-John Persen, Ungarettin ja Pesson kaltaisten tärkeiden runoilijoiden kirjoja saapui argentiinalaisina käännöksinä.

Cadenasin kolmas kokoelma *Los cuadernos del destierro* (Maanpaon vihot) ilmestyi vuonna 1960. Kirja perustuu osin Cadenasin kokemuksiin sotilasdiktatuurin aikaisina maanpaon vuosina Trinidad ja Tobagossa, missä hän saattoi oppia kunnolla englantia (mikä ei ole latinalaisamerikkalaiselle kirjailijalle suinkaan itsestään selvä taito). Tärkeimmiksi vaikuttajiksi olivat nousseet kuitenkin ranskalaiset Arthur Rimbaud ja Henri Michaux. Jälkimmäinen vaikutti myös siihen, että seuraava kokoelma *Falsas maniobras* (Vääriä toimia/temppuja, 1966) lähestyi arkikieltä.

Cadenas kertoo tuntevansa proosarunon nykyään itselleen läheiseksi lajiksi, vaikka jo *Falsas Maniobras* -kirjassa on koko joukko proosarunoja. Runojen vuolaus tuo mieleen Walt Whitmanin, ja tämä tekikin Cadenasiin kuusikymmenluvulla suuren vaikutuksen (samoin kuin oli tehnyt moniin muihin latinalaisamerikkalaisiin edeltävinä vuosikymmeninä). Espanjalaisen Antonio Machadon ja chileläisen Nobel-runoilijan Gabriela Mistralin tuotannosta hän pitää parhaimpina proosakirjoituksia. Espanjalaiset ”vuoden 1927” sukupolven runolijat olivat niin ikään tärkeitä 1960-luvulla, kuten Pedro Salinas ja Jorge Guillén.

Elävistä latinalaisamerikkalaisista runoilijoista Cadenasin suosikkeihin kuuluu kolumbialainen Juan Gustavo Cobo Borda, jolla on omien sanojensa mukaan myös maailman suurin kotikirjasto.

Mutta entä surrealismi, jolla on ollut ratkaiseva vaikutus latinalaisamerikkalaiseen runouteen? Cadenas kertoo, ettei se kiinnostanut häntä. ”Venezuelassa ainoa jota saattoi kutsua surrealistiksi oli Juan

Sánchez Peláez (1922–2003), ja kun häntä lukee nykyään, löytää vain modernia runoutta.”

Cadenas on erityisen kiinnostunut mystikoista kuten Mestari Eckhartista ja Pyhästä Terestasta. Kristillisten mystikkojen lisäksi hän on perehtynyt zeniin ja muuhun itämaiseen mystiikkaan, joka on opettanut arvostamaan elämää sellaisenaan – minkä Cadenas kertoo olevan itselleen kovin vaikeaa.

Runojen keskeisiin teemoihin kuuluu myös taistelu kielen kanssa, kielen epäily, jatkuva pyrkimys löytää oikeat sanat.

Jukka Koskelainen

LOS CUADERNOS DEL DESTIERRO (Maanpaon vihot, 1960)

